

§ 87 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*Block A: Gemensam grundstruktur, mångfald och delaktighet*

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Ordförande! Vilka som är de största besluten som ett kyrkomöte fattar kan egentligen först avgöras i historiens ljus, men ett är säkert. Vi ska nu diskutera det ärende som är det längst och mest noggrant beredda av alla vi ansvarar för i år. Förslaget till den åttonde kyrkohandboken sedan reformationen började. Beredningen började då min företrädares företrädare var ordförande i kyrkostyrelsen. Uppdraget har gällt en kyrkohandbok som återspeglar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i en tid präglad av lokal gestaltning och stor alternativrikedom. Förslaget bygger på en gemensam grundstruktur för den allmänna gudstjänsten och som känns igen i den världsvida kyrkan. Det utformades så att det rymmer gudstjänstfirandet i Svenska kyrkans bredd av fromhetstraditioner. Tre remissomgångar, hundratals experter på olika områden och nivåer har sagt sitt. Fokusförsamlingar har granskat och testat liturgin särskilt noga och vi är i ett läge nu då ett stort antal församlingar efter försöksperioden har fortsatt att använda det nya handboks materialet. Synpunkter, särskilt efter remissen 2016, har tagits till vara med vetenskaplig noggrannhet. Kritik och synpunkter har bitvis sagt emot varandra och istället för att då sätta ner foten där ingen vill ha den så har det behövts göras val som har lämnat somligas önskemål otillfredsställda. Frågan om musiken i Svenska kyrkan är förstås större än handboken. Därför vill jag nämna att kyrkostyrelsen har initierat att arbetet med en musikplattform och en forskningsöversikt över den gällande tidig musik samt att arbetsutskottet har beslutat om en rekommendation till nästa kyrkostyrelse att tillsätta ett musikråd. En enig kyrkostyrelse har nu lagt fram ett förslag gällande kyrkohandbokens texter och en nästan enig kyrkostyrelse har också lagt fram ett förslag när det gäller musiken. Kyrkostyrelsen ser med glädje att utskottet har bejakat förslaget till ny kyrkohandbok samtidigt som utskottet också har noggrant arbetat med varje enskild del utifrån motioner och egna diskussioner. Utskottet har i sin behandling kommit fram till några förslag som kan innebära ytterligare förbättring av kyrkostyrelsens förslag. I block A yrkar jag bifall till utskottets förslag. Ansvaret att besluta om en kyrkohandbok kan kännas överväldigande stort och det är stort, för det som står i boken är viktigt. Viktigast ändå är hur det som står i boken gestaltas liturgiskt så att gudstjänstglädje kan uppstå och så att kyrkans uppgift förverkligas. Med Kolosserbrevets ord "Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan".

ARON EMILSSON:

Ordförande, ledamöter av kyrkomötet, biskopar! Dagen är kommen. Frågan är om Herren triumferar. Det återstår väl att se efter dagens debatt och beslut i det här historiska ärendet. Jag skulle vilja börja med att kommentera motion 2017:57 av Dag Sandahl under block A. Mycket kommer vi ju att tala om här idag när det gäller både återremissförslag och avslagsförslag och alla ändrings- och tilläggsyrkanden i sin helhet. Jag skulle vilja dela med mig av en röst från en väldigt omtyckt församlingspräst som samlat såväl stora konfirmandgrupper som bibelstudiegrupper för medelålders och äldre, en herde med följare, som verkar i en församling som var försöksförsamling för nya handboks förslaget, en av många röster som kommenterat handboken runt om i vårt avlånga land. Han började med att säga så här: "Här hos oss har vi jobbat ganska mycket med detta, prövat allt och förkastat väldigt mycket.

Det positiva med arbetet är att det ändå finns en undran och en längtan efter att fler ska känna sig hemma i våra gudstjänster. Men när man tror att fler ska komma för att man banaliserar både melodier och liturgiska texter så är man på fel spår. När man efter 2 000 år av bibeltext i liturgin vill införa ett lite mer lättförståeligt vardagsspråk så skjuter man sig i foten. Vem förstår Gud bättre med det? Dessutom innehåller förenklingar felaktig teologi som inte skulle klara de skrifter som klart och tydligt i kyrkoordningen är grunden för vår tro. Det gäller att den undran som är positiv inte bara blir den fantastiske pastor Jansson som undrade: varför kommer de inte när vi ringer i kyrkklockorna?

Den gudstjänst som vi har är välbeprövad men vi behöver ge utrymme för fler uttryck i gudstjänsten. Det finns ju redan. Det handlar om att vi samlas för att fira gudstjänst, att vi räknar med att Gud gör något idag också, därför blir ju psalmer och böner viktiga. Vi samlas för att fira gudstjänst inför Gud, Guds ansikte med öppenhet och frimodighet, ger utrymme för förbön, ljuständning, bönestationer och lovsång, vittnesbörd m.m. för det behövs ingen förenkling utan ett bevarande av det mystiska men med utrymme för allt det andra också. För mig är det viktigaste att bevara den teologi som är grunden för det kristna livet där Jesus är centrum. Mycket skulle kunna sägas och allt är inte aktuellt eftersom man i den här församlingen förkastat mycket och bevarat det som i grunden var gott. Men avslutningsvis, vänner, vi kommer att debattera det här idag, lyssna till den granens susning vid vars rot ditt bo är fäst, lyssna till de lager av beprövad erfarenhet, kunskap och reflektion i våra kyrkorum från Karesuando till Trelleborg. Inled oss icke i frestelse att förstöra något som fungerar utan håll väg 86 öppen, därför yrkar jag bifall till motion 2017:57 förutsatt att det nya handboksförslaget blir antaget.

BERTIL MURRAY:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till motion 2017:60 punkt 2 och 3 samt till motion 2017:6 punkt 3 enligt inlämnat papper. Motion 2017:6 handlar en del om kyrkoåret och bakgrunden är den försvagning av kyrkoåret som finns framför allt i de musikaliska partierna och i uppställningen av det.

Jag ska nu fokusera mest på motion 2017:60. Det är en motion som omspannar några sidor med flera sidor av kompositioner till O Guds lamm, Agnus Dei. Det här gjordes på initiativ av kyrkomusiker och som ni ser på namnen på kompositörerna så är det flera av våra mest framstående kyrkomusiker som har bidragit. Nu har jag förstått att det inte fanns utrymme i utskottet för att alls titta på eller lyssna till eller pröva de här så den här musiken är egentligen inte alls prövad ens av utskottet. Det kan jag i och för sig beklaga men hade ni haft möjlighet att göra det hade ni haft en god och fin upplevelse. Det är jag alldeles övertygad om.

Nu menar ju utskottet att det är omöjligt att till handboken foga något som inte är prövat och jag förstår att om man inte ens själv har haft tid att titta på det så kan man inte foga in det i något handboksförslag. Däremot så tror jag att man ska betrakta det här, och det var nog så det var avsett från början också, som ett försök att visa på vilken kompetens som verkligen finns och som man borde ha tagit till vara på under handboksarbetet. Alltså, hade man från början haft en bredd när det gällde att bjuda in medverkande så hade man kunnat få ett betydligt mer kvalitativt material. Det är oerhört olyckligt att man inte från början gjorde det. Då kan man ju säga att de förslag som nu ligger i handboksförslaget, de är väl prövade, ja naturligtvis, inte av alla församlingar men av några församlingar. Av de här musikaliska serierna A, B,

C, D och E så har de naturligtvis prövats i olika grad och också fått olika omdömen. Till det kommer jag att återkomma i ett senare inlägg.

I Första Tessalonikerbrevet 5:21 så läser jag: Pröva allt, ta vara på det som är bra.

Den fråga vi har att ställa oss nu under dagen det är, är verkligen allt provat, har vi gett möjlighet för det allra bästa att lyftas in i processen och det som har prövats, är det bra. Även till detta kommer jag att återkomma i senare inlägg.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Man kan bara ha en handbok, så sas det under försöksprocessen om man provade försöksmaterialet, i alla fall i det stift där jag befinner mig, och då fick man inte samtidigt använda gällande handbok, för man kan bara ha en handbok. Om man har ett handboksförslag då har man ingen handbok, i alla fall ingen antagen handbok. Det är lite gammaldags det här, tycker jag. På 60-talet då sökte Romersk-katolska kyrkan likriktning. Man införde en delvis förnyad gudstjänst, man förbjöd användning av den gamla riterna och av vissa riter som var specifika för olika sammanhang som klosterordnar och liknande. Just det, tänker man kanske, man kan ju bara ha en handbok. På 60-talet var det så. Numera har Romersk-katolska kyrkan öppnat för användning av den gamla riterna och för t.ex. grupper som konverterar från Anglikanska kyrkan finns det möjlighet att ta med sig sin anglikanskt influerade gudstjänstordning. Varför inte? Om man har tanken att kyrkan ändå hänger samman genom tiderna, vilket Lutherjubileum och liknande ändå antyder, hur skulle då det som är Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och godkänd gudstjänstordning idag plötsligt upphöra att vara det på pingstdagen nästa år. Eller vilket vakuum hamnar vi inte i om det är beslutet den här veckan och sedan så ska vi leva till pingstdagen med en gudstjänstordning som så förkastad att den måste vara förbjuden.

Läronämnden och utskottet anför att det blir förvirrande om liknande och delvis olika ordningar florerar samtidigt. Men det är ju uppenbart för vem som helst som tittar på förslaget att det innehåller just många delvis ganska lika förslag. Det är sannerligen inte ägnat åt att vara självklart oförvirrande för den som inte idkar innantilläsning i gudstjänsten. Man anför vidare att det skulle försvåra stiftens tillsyn. Samtidigt påtalar Läronämnden att den stora alternativrikedomen inom varje moment ställer högre krav än tidigare på den som har ansvar för den konkreta liturgiska gestaltningen. Man accepterar alltså högre krav på präster, gudstjänstfirare och musiker som sysslar med det här varenda vecka men för stiftens, som någon gång emellanåt utövar tillsyn över församlingarnas gudstjänstliv, blir det för svårt att hantera 1986 års handbok och en eventuell ny handbok parallellt om de har vissa likheter men samtidigt skillnader. Jag kan tycka att om man förväntar sig att församlingarna ska kunna hantera den här stora detaljrikedomen då är det inte mycket begärt att stiftens ska klara av att hålla reda på gällande handbok och en eventuell ny gällande handbok parallellt.

Bifall till motion 2017:57 för att en gudstjänstordning som gäller inte ska förkastas.

DAN SARKAR:

Ordförande! Jag har inget yrkande. Jag har en saga. Det var en gång en familj som 1986 som köpte en splitterny Ford Mondeo. Det var en väldig skillnad mot familjens förra bil, en PV från 1942. Den här hade senaste utrustningen, den var supermodern och den var älskad men tiden gick och familjens behov förändrades. Alla såg fram emot ett byte. Alla visste att familjen aldrig skulle köpa en Ferrari men vi var nog

många som hoppades på en Ford Mustang, högsta kvalitet, massor av hästkrafter, klassikerstatus. Fast vi var ändå realistiska. Det skulle inte bli en Mustang men vi skulle åtminstone få en ny Ford Mondeo. Om det skulle vara en kombi eller sedan och vilken utrustning den skulle ha, det kunde diskuteras. Ingen skulle kanske bli helt nöjd men vi skulle åtminstone få en uppdaterad version som kunde hålla många år. Men, så erbjöd bilförsäljaren en Fiat Medioker. Kvaliteten på den senaste utrustningen var betydligt sämre och en revisionsrapport underkände tillverkningsprocessen av Fiaten. Men försäljaren hävdade att det gick trots allt att känna igen den, den hade ju fyra hjul. De kallades ORDO och den hade lånat många knappar från 86:an även om en del av dem var flyttade till andra ställen. Nu protesterade långfärdsåkarna mot bilstereon. Det var för dåligt ljud för att lyssna på musik och radion hade bara en handfull kanaler som kanske inte alltid var de bästa. De i familjen som använde bilen ofta protesterade mot att körglädjen saknades. De i familjen som ville ha en bil med klassikerstatus protesterade mot den dåliga kvaliteten, det hafsiga hantverket och det billiga materialvalet. Bilprovningen skickade märkligt nog ett brev och talade om att den gamla Ford Modeon skulle få körförbud för de klarade inte av att hålla reda på mer än en bilmodell i taget. Det blev en vild diskussion i familjen om hur många av de som inte sa något var för eller emot Fiaten, men även om inte alla tyckte att familjen bytte ner sig så var egentligen ingen riktigt entusiastisk över Fiaten. Inte ens de ivrigaste Fiat-förespråkarna sa rent ut att det här är det absolut bästa familjen förtjänar. Snipp snapp snut idag tar sagan slut. Familjen levde efter det här lyckliga i alla sina dagar, eller gjorde den det? Trots att det här är förberett länge så är inte det här förslaget färdigt. Vi ska visa under dagen varför kvaliteten inte är tillräcklig.

BISKOP SÖREN DALEVI:

Ordförande! Nu är den här, dagen D och jag yrkar på bifall till utskottets förslag. Jag gör det genom att göra en distinktion mellan två begrepp, nämligen process och produkt. Jag var under ett antal år lärare och kantorsutbildare på Geijerskolan i Ransäter, dit jag för övrigt pendlade en Mitsubishi Galant under fem års tid. Då stötte jag på processen vad gällde den nya kyrkohandboken och jag var inte jätteimponerad av processen. Men det är en annan story som jag har dragit i andra sammanhang så det drar jag inte här. När jag blev biskop för drygt ett år sedan i augusti 2016 så har jag åkt runt och som biskop firar man ju så himla mycket gudstjänster. Det vet alla som är biskop. Man firar gudstjänst i stort sett jämt. Då stötte jag på det nya förslaget för vi hade ju kört med 1986 års kyrkohandbok i alla gudstjänster jag hade haft fram till dess. Min erfarenhet som jag också vill dela med mig av idag är att produkten fungerar, för Karlstads stift var ett av de stift där många församlingar ute i bushen hade tagit den nya och prövat den nya gudstjänstordningen som den gick att fira. Den fungerar ute i buskarna, Färjelanda, Hobbol, Nössemark, Glava, Djuprämnen, Tjöla och till och med i Björneborg. Den fungerar. Irritationen jag stötte på ute i bänkarna som biskop är att man har dragit frågan i långbänk, att man aldrig kommer till skott. Det är ju det man är irriterad över i Karlstads stift. Vid sista kyrkoherdemötet hade jag uppe det här. Är det någon som är negativ så säg gärna det, för jag har ju själv varit negativ så att jag får med mig det. Inte en enda kyrkoherde i Karlstads stift, inte en enda.

Process och produkt och det är produkten som vi ska ta beslut på idag, inte processen.

MATS HAGELIN:

Ordförande! Jag har inte heller något yrkande men jag vill konstatera att arbetet med kyrkohandboken har ju varit en lång process, cirka 20 år, och där många har lagt ner mycket arbete, det har varit många diskussioner, prövande av gudstjänstordningar m.m. ett antal remisser. Nu är vi här och vi ska fatta beslut på torsdag. Mycket har naturligtvis varit väldigt väldigt positivt men arbetet har naturligtvis också följts av kritik som ska tas på allvar. Vi har följt arbetet genom olika organ på nationell nivå liksom många av oss också har arbetat på lokalplanet där vi svarat på remisser m.m. Vi anser att kyrkohandboken speglar vår kyrkas tro, bekännelse och lära och att grundstrukturerna är väl uppfyllda med mångfald och delaktighet. Vi blir också glada när kyrkostyrelsen initierat ett initiativ med en musikplattform, där ett musikråd sammansatt av hög musikalisk kompetens kan fortsatt utveckla det viktiga musikaliska arvet men också utveckla musiken i vår kyrka.

CARL-ERIC GABRIELSSON:

Ordförande! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut. Jag tillhör de som har varit med i en försöksförsamling, i Skara stift väldigt många församlingar. En våldsamt majoritet har varit med, så vi har fått tillfälle att pröva det här. Jag måste säga att det blev väl mottaget. Jag känner, som sas här förut, att nu är det dags att också besluta och få det här antaget så att vi får börja att kontinuerligt använda detta.

Jag känner en trygghet och jag får väl känna att jag representerar församlingsborna här. Det är många andra som är uppe och diskuterar, men det är ju för församlingen vi gör det här. Det är församlingen, den gudstjänstfirande församlingen som ska uppleva att detta blir bra och det känner jag att det blir bra.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och vi bifaller en motion, motion 2017:48 minsann. Jag vill passa på att tacka mitt fantastiska utskott för gott arbete under sju intensiva dagar, dit vi kom väl förberedda och bl.a. hade spelat igenom de noter som Bertil så vänligt hade bifogat sin motion.

Eftersom 86:an i princip har fungerat väl finns i förslaget mycket av 1986 års handbok kvar, det bästa skulle man kunna säga. Många församlingar kommer att kunna fira samma högmässa som de gör idag, men en del är faktiskt bättre i det nya förslaget än i 1986 års handbok. Här uppfylls kriterier om att följa Bibel 2000. Jag måste säga att det var anmärkningsvärt att välja bort NT81 i mitten av 80-talet. Här finns ett språk som är mera öppet och inkluderande för de som redan är där såväl barn som vuxna. Här finns en gemensam grundstruktur som gör att man kan känna igen strukturen oavsett vilka alternativ inom strukturen som väljs. Det finns fler valmöjligheter med såväl huvudmusik som fyra kompletterande serier som vi vid detta laget känner igen i många församlingar. Dessutom finns för samtlig musik ackordsymboler som möjliggör för icke-professionella att komma kyrkomusiken närmare.

Frågor har väckts. Varför har vi en handbok och vems är gudstjänsten? Jag vill påminna om folkkyrkans ordning. En handbok är till för vårt gemensamma gudstjänstfirande som ett uttryck för vår kyrkas tro, bekännelse och lära. Vi ska kunna känna igen oss både när vi är grannpastoratet i storstaden eller på landet, i katedralen eller när vi firar friluftsgudstjänst. I vår handbok ska rymmas hela Svenska kyrkans bredd av olika traditioner liksom församlingar med vitt skilda förutsättningar att fira gudstjänst. Här, när jag står inför er, representerar jag inte bara Gudstjänstutskottet eller mina egna åsikter som präst och gudstjänstfirare. Jag vill vara här för att ta ansvar

också för de församlingar som inte liknar eller har samma förutsättningar som mina egna. Det är inte lätt. Processen har varit lång och bitvis kämpig. I år minns vi 500 år av reformation och den fortsätter, mina vänner. Vi vet att kyrkan ständigt behöver reformeras. Det finns dock ett sätt som vi inte borde sträva efter att vara lika vår käre reformator på. Martin Luther talade och skrev ofta nedlåtande om sina meningsmotståndare. Det behöver faktiskt inte vi göra bara för att vi är lutheraner. Vi måste kunna bättre. Nej, jag vill ha energi och glädje nu när vi talar om vår gemensamma gudstjänst så som det var en kväll för fem år sedan, tror jag, då tusentals människor gick med i en facebookgrupp som heter Diskussionsgrupp om handboksförslaget.

Kära vänner, här möts vi i kärlek till kyrkan, i respekt för våra medmänniskor inom en annan kyrklig tradition än vår egen och med en stor glädje i Kristus.

Bifall till utskottets förslag.

DAN SARKAR (REPLIK):

Sofija säger att vi ska kunna känna igen oss när vi firar gudstjänst över hela landet. Det är ett av syftena med handboken. Kruxet är att, jag försökte räkna på det och jag kom fram till, här är över 200 alternativ bara i högmässan. Nu är jag teolog, inte matematiker, så jag fick det bara till 8 000 olika varianter och ändå, trots alla dessa varianter, måste man i Stockholm göra undantag för Katarinamässan. Det känns som att det här blev inte bra, det här blev inte rätt sätt att gå tillväga för att vi skulle kunna känna igen gudstjänsterna över hela landet och ändå ha en variation.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE (REPLIK):

Det stämmer att det finns många alternativ i förslaget och ändå så vill din nomineringsgrupp ha ännu fler förslag att välja på.

DAN SARKAR (REPLIK):

Det vi känner igen är det som ni kallar för ordo, eller ni som internationellt kallas ordo, fast det säger man att det är att vi börjar, att vi fortsätter, att vi slutar. Ordo är något helt annat. Det är själva djupet, igenkännandet från Kiruna till Ystad, där man ska kunna fira gudstjänst på samma sätt och kunna liturgin utantill. De bitar som församlingen har lärt sig utantill måste vi vara rädda om. Här har vi slagit sönder väldigt mycket av det här och flyttat om det.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Jag fasthåller det som jag sa tidigare, att det bästa från 86:an finns kvar. Det kanske är jättemånga som kommer att sakna någon favorit, så kan det ju vara, men man har ju alltså gått igenom och kommit med det här förslaget som gör att för många så kommer man att fullständigt känna igen sig, också om man använder kyrkohandboksförslaget. Det är också den erfarenhet som har varit från försöksförsamlingarna.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 172.